

Π.3.2.5 Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης

Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας

Β΄ Λυκείου

Τίτλος:

«Η εικόνα στην ποίηση του συμβολισμού και του υπερρεαλισμού»

Συγγραφή: ΧΑΡΙΤΩΝ ΜΑΔΕΝΛΗΣ

Εφαρμογή: ΧΑΡΙΤΩΝ ΜΑΔΕΝΛΗΣ

**ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ**

Θεσσαλονίκη 2014

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι.Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.2.5. Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Υπεύθυνος υπο-ομάδας εργασίας λογοτεχνίας: Βασίλης Βασιλειάδης

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμαούνια 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101 , Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

A. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Τίτλος

Η εικόνα στην ποίηση του συμβολισμού και του υπερρεαλισμού

Εφαρμογή σεναρίου

Χαρίτων Μαδενλής

Δημιουργία σεναρίου

Χαρίτων Μαδενλής

Διδακτικό αντικείμενο

Νεοελληνική λογοτεχνία

Τάξη

Β΄ Λυκείου

Σχολική μονάδα

Γενικό Λύκειο Μακροχωρίου

Χρονολογία

Από 07-04-2014 έως 14-05-2014

Διδακτική/θεματική ενότητα

—

Διαθεματικό

Όχι

Χρονική διάρκεια

Τέσσερις (4) διδακτικές ώρες

Χώρος

I. Φυσικός χώρος:

Εντός σχολείου: αίθουσα διδασκαλίας, εργαστήριο πληροφορικής.

Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή

Κατά την εφαρμογή του σεναρίου τόσο ο εκπαιδευτικός όσο και οι μαθητές ήταν εξοικειωμένοι με την ομαδοσυνεργατική μέθοδο διδασκαλίας και είχαν ευχέρεια στη χρήση προγραμμάτων επεξεργασίας κειμένου (Word).

Για την εκπόνηση κάποιων δραστηριοτήτων ήταν απαραίτητο οι μαθητές να έχουν γνώσεις που αφορούν στα χαρακτηριστικά της παραδοσιακής και μοντέρνας ποίησης, όπως τα έχουν διδαχθεί σύμφωνα με το Πρόγραμμα Σπουδών της Α΄ Λυκείου.

Επίσης ήταν απαραίτητο να διαθέτει το σχολείο εργαστήριο πληροφορικής εξοπλισμένο με τουλάχιστον πέντε υπολογιστές και έναν βιντεοπροβολέα.

Εφαρμογή στην τάξη

Το συγκεκριμένο σενάριο εφαρμόστηκε στην τάξη.

Το σενάριο στηρίζεται

Χαρίτων Μαδενλής, Η εικόνα στην ποίηση του συμβολισμού και του υπερρεαλισμού, Νεοελληνική Λογοτεχνία Β΄ Λυκείου, 2013.

Το σενάριο αντλεί

—

B. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ / ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Κατά την εφαρμογή του σεναρίου επιδιώχθηκε ο εντοπισμός και η ερμηνεία των εικόνων σε ποιήματα του συμβολισμού (νεοσυμβολισμού) και του υπερρεαλισμού με απώτερο στόχο να αποκτήσουν οι μαθητές δεξιότητες που αφορούν στην εξέταση της εικονοποιίας ενός ποιητικού –παραδοσιακού ή μοντέρνου– κειμένου. Οι δραστηριότητες είχαν στόχο να κατανοήσουν οι μαθητές τα γνωρίσματα του συμβολισμού και του υπερρεαλισμού και προέβλεπαν τη σύγκριση της εικόνας του ποιητικού κειμένου με έργα ζωγραφικής που επηρεάζονται από τα ίδια ρεύματα. Τέλος, οι μαθητές αξιοποίησαν τις γνώσεις και τις δεξιότητες που απέκτησαν κατά την εφαρμογή του σεναρίου υπομνηματίζοντας οι ίδιοι με τη χρήση εικόνων

ποιήματα, τα οποία έχουν τα χαρακτηριστικά που μελετήθηκαν κατά τη διάρκεια εφαρμογής του σεναρίου.

Γ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύλληψη και θεωρητικό πλαίσιο

Βασικό στόχος του σεναρίου ήταν η μελέτη των εικόνων σε παραδοσιακά συμβολιστικά (και νεοσυμβολιστικά) ποιήματα και μοντέρνα υπερρεαλιστικά. Οι μαθητές εντόπισαν και ερμήνευσαν τις εικόνες στα ποιήματα εφαρμόζοντας δυνατότητες των προγραμμάτων επεξεργασίας κειμένων. Επίσης βασικό μεθοδολογικό εργαλείο για την ερμηνεία των εικόνων ήταν η σύνδεση με τις εικαστικές τέχνες, καθώς οι μαθητές αξιοποίησαν είτε πίνακες ζωγραφικής που αναζήτησαν στο διαδίκτυο είτε σχέδια που δημιούργησαν οι ίδιοι για να σχολιάσουν τις εικόνες που εντόπισαν στα ποιήματα. Όλες οι παραπάνω εφαρμογές θεωρείται ότι έδωσαν συνεργατικό και παιγνιώδη χαρακτήρα στην εκπαιδευτική διαδικασία προκαλώντας το ενδιαφέρον των μαθητών.

Δ. ΣΚΕΠΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΟΥΣ

Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πεποιθήσεις, πρότυπα, στάσεις ζωής

Κατά την εφαρμογή του σεναρίου επιδιώχθηκε:

- να κατανοήσουν οι μαθητές τις ιδιαίτερες κοινωνικές και ιστορικές συνθήκες που οδήγησαν στην εμφάνιση των ρευμάτων του συμβολισμού και του υπερρεαλισμού στην τέχνη.

Γνώσεις για τη λογοτεχνία

Κατά την εφαρμογή του σεναρίου επιδιώχθηκε οι μαθητές:

- να αποκτήσουν δεξιότητες ώστε να εντοπίζουν εικόνες σε ποιήματα, να σχολιάζουν τα χαρακτηριστικά τους και να ερμηνεύουν τη λειτουργία τους,

- να γνωρίσουν τα γνωρίσματα του συμβολισμού και του υπερρεαλισμού στη λογοτεχνία και τη ζωγραφική.

Γραμματισμοί

Κατά την εφαρμογή του σεναρίου επιδιώχθηκε οι μαθητές:

- να είναι σε θέση, αξιοποιώντας τις γνώσεις που απέκτησαν κατά την εφαρμογή του σεναρίου και αφορούν στα γνωρίσματα του συμβολισμού και του υπερρεαλισμού στη λογοτεχνία και τη ζωγραφική, να τα εντοπίζουν σε έργα τέχνης λογοτεχνικά και εικαστικά,
- να σχολιάζουν τις εικόνες που εντοπίζουν σε ποιητικά έργα συνοδεύοντας τον σχολιασμό τους με εικόνες που αναζητούν στο διαδίκτυο ή φιλοτεχνούν οι ίδιοι αξιοποιώντας σχετικές εφαρμογές των ηλεκτρονικών υπολογιστών,
- να συγκρίνουν τις εικόνες των ποιημάτων με εικαστικά έργα τέχνης ως προς την αποτελεσματικότητα με την οποία αποδίδουν νοήματα και ψυχικές καταστάσεις,
- να συνεργάζονται στον φυσικό χώρο της σχολικής τάξης με στόχο τη σύνθεση των απόψεών τους και την παραγωγή κοινού έργου.

Διδακτικές πρακτικές

Κατά την εφαρμογή του σεναρίου οι μαθητές εργάστηκαν ομαδικά στον φυσικό χώρο του εργαστηρίου πληροφορικής. Τεχνικά προβλήματα δεν επέτρεψαν τη χρήση του Wiki, όπως προβλεπόταν στο συνταγμένο σενάριο. Απλώς οι εργασίες των ομάδων αποθηκεύονταν στον κοινό φάκελο που υπήρχε στους υπολογιστές του εργαστηρίου. Έτσι, ο εκπαιδευτικός και όλοι οι μαθητές είχαν πρόσβαση στο υλικό όλων των ομάδων, το οποίο μπορούσαν να αποθηκεύσουν σε έναν φορητό δίσκο, προκειμένου να είναι διαθέσιμο και σε χρόνο εκτός του διδακτικού ωραρίου. Ο εκπαιδευτικός παρακολουθούσε στενά την πορεία εργασίας των μαθητών, επενέβαινε, όταν το έκρινε απαραίτητο, τους καθοδηγούσε και σχολίαζε το έργο που παραγόταν. Όποτε εντοπίζονταν κοινές αδυναμίες στους μαθητές, ο εκπαιδευτικός μέσω της μετωπικής

διδασκαλίας έδινε τις κατάλληλες διευκρινήσεις και οδηγίες. Κατά την εφαρμογή του σεναρίου εκπονήθηκαν ατομικές εργασίες από τους μαθητές, για να ελεγχθεί ο βαθμός επίτευξης των στόχων του σεναρίου.

Ε. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Αφετηρία

Η μελέτη χαρακτηριστικών διαφόρων λογοτεχνικών ρευμάτων είναι συνήθης διδακτική προσέγγιση των λογοτεχνικών κειμένων που μελετώνται στο σχολείο. Ωστόσο, ο συσχετισμός των λογοτεχνικών ρευμάτων με άλλες τέχνες είναι ανεπαρκής και τις περισσότερες φορές περιορίζεται στην απλή διαπίστωση ότι τα διάφορα ρεύματα επηρεάζουν και τις άλλες τέχνες. Κατά την εφαρμογή του συγκεκριμένου σεναρίου επιδιώχθηκε η μελέτη ποιημάτων μέσω του συσχετισμού τους με αντίστοιχους πίνακες ζωγραφικής, προκειμένου να γίνει αντιληπτό από τους μαθητές ότι τα ρεύματα στην τέχνη δεν είναι αποκομμένα από τις ευρύτερες κοινωνικές και ιστορικές συνθήκες της εποχής κατά την οποία εμφανίζονται και σε μικρό ή μεγάλο βαθμό αφορούν όλες τις μορφές τέχνης. Μέσω της εφαρμογής του σεναρίου οι μαθητές απέκτησαν δεξιότητες που αφορούν στον εντοπισμό και στον σχολιασμό της λειτουργίας της εικόνας σε ποιήματα συμβολιστικά και υπερρεαλιστικά, προκειμένου να είναι σε θέση να μελετούν επαρκώς την εικόνα στην ποίηση.

Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο

Το Πρόγραμμα Σπουδών (Π.Σ.) των Κειμένων Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Β΄ Λυκείου περιλαμβάνει τη μελέτη των λογοτεχνικών ρευμάτων του συμβολισμού και του υπερρεαλισμού και έχει ως γενικό στόχο την απόκτηση γνώσεων που αφορούν στα λογοτεχνικά ρεύματα.

Αξιοποίηση των ΤΠΕ

Αξιοποιήθηκαν απλές εφαρμογές του Word, όπως ο χρωματισμός λέξεων, μέσω του οποίου αναδείχθηκε οπτικά ο βαθμός στον οποίο το ποίημα στηρίζεται στην εικονοποιία (Παντζαρέλας, 2012: 15). Επίσης, με την αντικατάσταση λέξεων και την αλλαγή της σειράς τους σε ένα αρχείο Word οι μαθητές εφάρμοσαν τις γνώσεις τους που αφορούν στην παραδοσιακή και μοντέρνα ποίηση. Χάρη στις απλές αυτές εφαρμογές του Word αποκαλύφθηκε η κατασκευαστική πλευρά της λογοτεχνίας, η οποία αποτελεί ένα βήμα πριν την παραγωγή του λόγου των μαθητών (Νικολαΐδου, 2010: 136).

Σημαντική θέση στο σενάριο είχαν οι δραστηριότητες που απαιτούσαν από τους μαθητές μέσω της εισαγωγής υπερδεσμών σε εντοπισμένα σημεία του κειμένου να το νοηματοδοτήσουν και μάλιστα με τη χρήση εικόνων. Έτσι, αναδείχθηκαν οι διαφορετικές προσλήψεις του κειμένου από τους μαθητές οι οποίοι κατάλαβαν ότι δεν υπάρχει μόνο ένα νόημα και η αλληλεπίδραση μεταξύ αναγνωστών και κειμένου γίνεται πιο ελεύθερη, πιο προσωπική και ανεξαρτημένη από την κυριαρχία του λόγου (Παντζαρέλας, 2012: 17). Επιπλέον, η πολυμεσική παρουσίαση του λογοτεχνικού έργου με τη χρήση εικόνων που οι μαθητές αναζήτησαν στο διαδίκτυο ή δημιούργησαν μόνοι τους με προγράμματα των ηλεκτρονικών υπολογιστών για κατασκευή κολάζ ή χειρόγραφα ανέδειξε πτυχές της εικονοποιίας του ποιητικού κειμένου (Νικολαΐδου, 2010: 137), η εξέταση της οποίας αποτέλεσε βασικό στόχο και άξονα του σεναρίου.

Χάρη στις παραπάνω δυνατότητες του προγράμματος επεξεργασίας κειμένου και του διαδικτύου οι μαθητές δεν ήταν παθητικοί δέκτες, βασικός ρόλος των οποίων ήταν η καταγραφή της ερμηνείας του έμπειρου καθηγητή τους ή στην καλύτερη περίπτωση η αναζήτηση της μιας και μοναδικής ερμηνείας του λογοτεχνικού κειμένου, όπως συνήθως συμβαίνει κατά την παραδοσιακή εξέταση των λογοτεχνικών κειμένων, αλλά οι ίδιοι οι μαθητές λειτούργησαν ως ενεργά υποκείμενα

που συνοικοδόμησαν και πραγματεύτηκαν το νόημα του κειμένου (Ακριτίδου, 2010: 140).

Το γεγονός ότι δεν μπορέσαμε να αξιοποιήσουμε το Wiki αλλά και η προσπάθεια να καλυφθεί το κενό με τη χρήση κοινού φακέλου στους ηλεκτρονικούς υπολογιστές του εργαστηρίου, στον οποίο οι μαθητές αποθήκευαν τις εργασίες τους, ανέδειξαν πρακτικές δυσκολίες οι οποίες δε θα υπήρχαν αν υπήρχε η δυνατότητα χρήσης της ηλεκτρονικής τάξης. Οι δυσκολίες αυτές αφορούσαν στην αδυναμία να συνεργαστούν οι μαθητές και ο διδάσκων στην παραγωγή του τελικού κειμένου και κυρίως εκτός διδακτικού ωραρίου, όπως είναι δυνατόν να συμβεί με τη χρήση του Wiki (Παντζαρέλας, 2012: 30).

Με την αξιοποίηση των παραπάνω εφαρμογών των ΤΠΕ η εκπαιδευτική διαδικασία απέκτησε πιο παιγνιώδη χαρακτήρα και δόθηκαν στους μαθητές επιπλέον κίνητρα για πιο ενεργή και ευχάριστη συμμετοχή σε αυτήν (Μουλά, 2012: 3).

Κείμενα

Λογοτεχνικά κείμενα σχολικών εγχειριδίων

ΚΝΛ Β' Λυκείου:

Τέλλος Άγρας [«Αμάξι στη βροχή»](#)

Ανδρέας Εμπειρικός, [\[Τρία αποσπάσματα\]](#)

Ανδρέας Εμπειρικός, [«Ηχώ»](#)

Ναπολέον Λαπαθιώτης, [«Νυχτερινό»](#)

Απόστολος Μελαχρινός, [«Πάλι βρέχει»](#)

Μήτσος Παπανικολάου, [«Εσωτερικό»](#)

Μήτσος Παπανικολάου, [«Τοπίο»](#)

Λογοτεχνικά κείμενα εκτός σχολικών εγχειριδίων

Νίκος Εγγονόπουλος, [«Το καράβι του δάσους»](#), *Ποιητική Ανθολογία*, βιβλίο όγδοο. Επιμ. Λίνος Πολίτης, 94. Αθήνα: Δωδώνη, 1977.

Νίκος Εγγονόπουλος, [«Πρωινό τραγούδι»](#), *Ποιητική Ανθολογία*, βιβλίο όγδοο. Επιμ. Λίνος Πολίτης, 96. Αθήνα: Δωδώνη, 1977.

Ανδρέας Εμπειρικός, [«Το ρήμα αγναντεύω»](#), *Ποιητική Ανθολογία*, βιβλίο όγδοο. Επιμ. Λίνος Πολίτης, 37. Αθήνα: Δωδώνη, 1977.

Γιάννης Ρίτσος, «Σχήμα της απουσίας XII», *Ποιητική Ανθολογία*, βιβλίο όγδοο. Επιμ. Λίνος Πολίτης, 72. Αθήνα: Δωδώνη, 1977.

Κωνσταντίνος Χατζόπουλος, [«Απλοί τρόποι»](#), *Ποιητική Ανθολογία*, βιβλίο έκτο. Επιμ. Λίνος Πολίτης, 137. Αθήνα: Δωδώνη, 1977.

Υποστηρικτικό/εκπαιδευτικό υλικό:

Μη λογοτεχνικά κείμενα

Σχολικό εγχειρίδιο για το μάθημα Ιστορία της Τέχνης της Γ΄ Λυκείου. [Κεφάλαιο για τον υπερρεαλισμό στη ζωγραφική.](#)

Γεωργιάδου-Κούντουρα, Ευ. 1995. Ο συμβολισμός και άλλες τάσεις στην ελληνική ζωγραφική (1880 – 1930). *Αρχαιολογία* 57: 17-28.

<http://www.archaiologia.gr/wp-content/uploads/2011/07/57-1.pdf> [18-08-2013]

Παρίσης, Ι. & Ν. Παρίσης. 2010. [Λεξικό Λογοτεχνικών Όρων](#). Αθήνα: ΟΕΔΒ. (Λήμματα για Συμβολισμό και Υπερρεαλισμό).

Πίνακες ζωγραφικής:

Έργα του Νίκου Εγγονόπουλου (Πηγή: [Επίσημος ιστοχώρος του Νίκου Εγγονόπουλου](#))

Ποιητής και μούσα

Εμφύλιος πόλεμος

Ενθύμιον της κατοχής. Αθηναία κυρία μπροστά σε Γερμανό κατακτητή.

Ποιητής και ήρωας

Η κυρά της θάλασσας

Έργα του Νικολάου Γύζη (Πηγή: [Συλλογή της Εθνικής Πινακοθήκης](#))

Εαρινή συμφωνία

Οι ελευθέριες τέχνες με τα πνεύματα

Η τέχνη και τα πνεύματά της

Η Αράχνη

Νύμφη και έρωσ.

Έργα υπερρεαλιστών ζωγράφων (Πηγή: [Ψηφιακό Σχολείο](#))

Μαξ Ερνστ

Το φιλί

Συνάντηση φίλων – οι φίλοι γίνονται λουλούδια

Σαλβαντόρ Νταλί

Η εμμονή της μνήμης

Χουάν Μιρό

Το οργωμένο χωράφι

Πάμπλο Πικάσο

Στούντιο με γύψινο κεφάλι

Έργα του Γκουστάβ Μορώ (Πηγή: [Μουσείο Γκουστάβ Μορώ στο Παρίσι](#))

Η οπτασία

Η νύχτα

Ο χορός της Σαλώμης

Ο Προμηθέας

Έργα του Γκουστάβ Μορώ (Πηγή: [Μουσείο Ορσέ στο Παρίσι](#))

Ορφέας

Ο Ησίοδος και η Μούσα

Ιστοσελίδες:

Εθνική Πινακοθήκη: [Παρουσίαση έκθεσης Πινακοθήκης](#)

Διδακτική πορεία/στάδια/φάσεις

1^η διδακτική ώρα

Στην αρχή της πρώτης διδακτικής ώρας οι μαθητές εισήχθησαν στο θέμα του σεναρίου μέσω μιας δραστηριότητας που εκπονήθηκε ομαδικά και ζητούσε από τους μαθητές είτε να σχεδιάσουν είτε να αναζητήσουν μια εικόνα στο διαδίκτυο, η οποία αποδίδει με τον καλύτερο για αυτούς τρόπο την ψυχική τους διάθεση ή κάποιο μήνυμα που θα ήθελαν να μοιραστούν με την ολομέλεια της τάξης. Επίσης, κλήθηκαν να συνοδεύσουν με ένα σύντομο κείμενο την εικόνα που δημιούργησαν ή επέλεξαν εκφράζοντας με λόγια αυτό που απέδωσαν μέσω της εικόνας.

Από τις πέντε ομάδες οι δύο προτίμησαν να αναζητήσουν μια εικόνα στο διαδίκτυο ενώ οι υπόλοιπες τέσσερις σχεδίασαν με μολύβι μια δική τους εικόνα. Όσον αφορά στη θεματολογία των εργασιών και την ψυχική κατάσταση των μαθητών, δύο από τις ομάδες αξιοποίησαν το μοτίβο του ήλιου ως συμβόλου της αισιόδοξης πλευράς της ζωής¹ ενώ μία ομάδα ανέδειξε τις πνευματικές απολαύσεις σε αντιπαράθεση με τα υλικά αγαθά που μανιωδώς κυνηγούν οι άνθρωποι στην εποχή μας². Άλλη ομάδα φάνηκε ιδιαίτερα ευαισθητοποιημένη απέναντι σε προβλήματα του σύγχρονου κόσμου, όπως ο πόλεμος, η φτώχεια, η βία και ο ρατσισμός³ και μία ομάδα, δημιουργώντας μάλιστα δύο έργα, προβληματίστηκε απέναντι στο θέμα της καταπίεσης που νιώθουν κυρίως οι έφηβοι στο σχολείο και στην κοινωνία⁴.

Μετά την ολοκλήρωση των εργασιών ακολούθησε η παρουσίασή τους και συζήτηση γύρω από τα θέματα των εργασιών, την αποτελεσματικότητα της εικόνας και του γραπτού λόγου στην απόδοση του μηνύματος και της ψυχικής κατάστασης κάθε ομάδας, ενώ έγινε και σύγκριση χειρόγραφης και έτοιμης εικόνας του διαδικτύου, ως των πιο εύχρηστων και αποτελεσματικών μέσων έκφρασης

¹ Βλ. στον Φάκελο Τεκμηρίων τα αρχεία *ergasia_1_a_fasi* και *ergasia_2_a_fasi*.

² Βλ. στον Φάκελο Τεκμηρίων το αρχείο *ergasia_3_a_fasi*.

³ Βλ. ό.π. το *ergasia_4_a_fasi*.

⁴ Βλ. ό.π. τα *ergasia_5_a_fasi* και *ergasia_6_a_fasi*.

συναισθημάτων και απόψεων. Στόχος της συζήτησης δεν ήταν να συγκλίνουν όλοι οι μαθητές στην ίδια άποψη αλλά να ακουστούν όσο το δυνατόν περισσότερες απόψεις για τα παραπάνω θέματα.

Φάνηκε ότι οι μαθητές διακατέχονταν από ποικίλα συναισθήματα την ώρα εκπόνησης της εργασίας (ικανοποίηση από τις χαρές της ζωής, αισιοδοξία για το μέλλον, αίσθηση περιορισμού της ελευθερίας τους). Επιπλέον, η πλειονότητα των μαθητών εξήρε τη δύναμη της εικόνας, ενώ τρεις μαθητές, οι οποίοι, όπως παραδέχτηκαν, διαβάζουν και γράφουν λογοτεχνία, έδειξαν την προτίμησή τους στον γραπτό λογοτεχνικό λόγο ως μέσο που μπορεί να προβληματίσει χωρίς να δεσμεύσει τον αναγνώστη, ο οποίος μπορεί έτσι, παράλληλα με την ανάγνωση, να πλάσει ελεύθερα τις εικόνες που επιθυμεί. Επίσης, όσον αφορά στη σύγκριση χειρόγραφης και έτοιμης διαδικτυακής εικόνας, οι μαθητές στο σύνολό τους παραδέχτηκαν τη δυσκολία στη φιλοτέχνηση της πρώτης σε σχέση με τη δεύτερη, η οποία είναι εύκολο να αναζητηθεί και να αξιοποιηθεί από τον καθένα για να περάσει κάποιο μήνυμα ή να εκφράσει την ψυχική του διάθεση. Θεωρούμε ότι με αφορμή τη συζήτηση αυτή οι μαθητές κατανόησαν επαρκώς το θέμα του σεναρίου, δηλαδή τη μελέτη εικόνων σε επιλεγμένα ποιητικά έργα και τη σύγκρισή τους με ζωγραφικούς πίνακες. Για την παραπάνω δραστηριότητα και τη συζήτηση που ακολούθησε αφιερώθηκε ολόκληρη η διδακτική ώρα.

Πρέπει να σημειωθεί ότι τεχνικοί λόγοι δεν επέτρεψαν τη χρήση του Wiki, όπως προβλεπόταν στο συνταγμένο σενάριο, αλλά ζητήθηκε από τους μαθητές να εκπονούν τις εργασίες τους και να τις αναρτούν στον κοινό φάκελο, που υπήρχε στους υπολογιστές του εργαστηρίου, ώστε να έχει πρόσβαση σε αυτές ο διδάσκων. Θεωρούμε ότι η αλλαγή αυτή δεν επηρέασε την επίτευξη των στόχων της πρώτης δραστηριότητας του σεναρίου, καθώς παρουσιάστηκαν και σχολιάστηκαν όλες οι εργασίες στην τάξη και δε χρειάστηκε να γίνει αυτό ασύγχρονα στο περιβάλλον της ψηφιακής τάξης. Ωστόσο, στη συνέχεια, φάνηκε ότι κατά την εκπόνηση των υπόλοιπων δραστηριοτήτων, εξαιτίας της μη χρήσης του Wiki, δεν επιτεύχθηκε ο

στόχος της ενίσχυσης της συνεργασίας –κυρίως μεταξύ των ομάδων– και της επέκτασης των συζητήσεων της τάξης εκτός σχολικού ωραρίου, όπως προβλεπόταν στο συνταγμένο σενάριο.

2^η διδακτική ώρα

Στην αρχή της [δεύτερης διδακτικής ώρας](#) οι μαθητές, χωρισμένοι σε πέντε ομάδες, μελέτησαν τα φύλλα εργασίας και εκπόνησαν την επόμενη δραστηριότητα η οποία ζητούσε να μελετήσουν [δύο ποιήματα](#), να συζητήσουν μεταξύ τους το περιεχόμενό τους και να εντοπίσουν όσους στίχους αντιστοιχούν σε εικόνες των ποιημάτων, χρωματίζοντάς τους σε ένα αρχείο προγράμματος επεξεργασίας κειμένων. Σκοπός της δραστηριότητας ήταν η παραστατική απόδοση του βαθμού στον οποίο εκτείνεται η εικόνα σε καθένα από τα ποιήματα που μελέτησε κάθε ομάδα. Στη συνέχεια, κάθε ομάδα έγραψε ένα σύντομο κείμενο στο οποίο παρουσίασε τις εικόνες που εντόπισε στα δύο ποιήματα, προσπαθώντας να τις σχολιάσει και να ερμηνεύσει τη λειτουργία τους στο ποίημα.

Σε γενικές γραμμές οι μαθητές χρησιμοποίησαν αναμενόμενα χρώματα για τον χρωματισμό των στίχων στα ποιήματα, λειτουργώντας στο πλαίσιο γνωστών και ευρέως αποδεκτών συμβολισμών κάθε χρώματος. Έβαψαν με γκρίζα και φαιά χρώματα στίχους που δημιουργούν μελαγχολική διάθεση, ενώ αντίθετα, χρησιμοποίησαν έντονα χρώματα για τους στίχους που συνδέονται με τη χαρούμενη και αισιόδοξη πλευρά της ζωής. Το πράσινο χρώμα χρησιμοποιήθηκε για τη φύση και την ελπίδα, το κόκκινο για τον πόνο, το γαλάζιο για την ελευθερία, οι αποχρώσεις του κόκκινου για την αγή και το αισιόδοξο μήνυμα που αυτή φέρει⁵.

Ο διδάσκων ενημέρωσε όλες τις ομάδες ότι τα ποιήματα που μελέτησαν ανήκουν στα λογοτεχνικά ρεύματα του συμβολισμού και του υπερρεαλισμού, για τα οποία οι μαθητές πήραν πληροφορίες διαβάζοντας τα αντίστοιχα λήμματα του [Λεξικού Λογοτεχνικών Όρων](#). Στη συνέχεια, συζητήσαν μεταξύ τους τις ιδιαίτερες

⁵ Βλ. στον Φάκελο Τεκμηρίων τα αρχεία 1_omada_chroma_a και 1_omada_chroma_b.

κοινωνικές και ιστορικές συνθήκες που οδήγησαν στην εμφάνιση των δύο ρευμάτων και αποδελτίωσαν όσες πληροφορίες αφορούσαν στα βασικά χαρακτηριστικά τους. Στο σημείο αυτό παρουσιάστηκε το κείμενο που συνέταξε κάθε ομάδα και μετά από σύντομη συζήτηση η ολομέλεια κατέληξε σε έναν πίνακα με τα γνωρίσματα των δύο ρευμάτων⁶. Έτσι, έχοντας υπόψη τους οι ομάδες τα χαρακτηριστικά των δύο ρευμάτων κλήθηκαν να κατατάξουν κάθε ποίημα της ομάδας τους σε ένα από τα δύο ρεύματα και να γράψουν ένα άρθρο με θέμα τα χαρακτηριστικά και τη λειτουργία των εικόνων στον συμβολισμό και τον υπερρεαλισμό, επιβεβαιώνοντας τις απόψεις τους με παραπομπές στα ποιήματα.

Οι τρεις από τις πέντε ομάδες ολοκλήρωσαν την εργασία τους ως το τέλος της ώρας, ενώ οι άλλες δύο χρειάστηκε να δουλέψουν η μία στο σπίτι και η άλλη στα διαλείμματα του σχολικού ωραρίου για να ολοκληρώσουν μετά από δύο μέρες την εργασία. Ο διδάσκων, που είχε πρόσβαση στις εργασίες μέσω του κοινού φακέλου στον οποίο ήταν αποθηκευμένες, τις μελέτησε και τις σχολίασε. Σε γενικές γραμμές, οι μαθητές κατάφεραν να εντοπίσουν βασικά χαρακτηριστικά των εικόνων σε ποιήματα των δύο ρευμάτων άλλοτε με μεγαλύτερη επιτυχία, συνθέτοντας ένα ικανοποιητικό κείμενο και δίνοντας με πληρότητα τα στοιχεία που ζητούσε η εργασία⁷, και άλλοτε με ένα πιο απλοϊκό κείμενο, που ωστόσο κάλυπτε ως έναν βαθμό τις απαιτήσεις της ερώτησης⁸.

3^η διδακτική ώρα

Στην αρχή της ώρας οι ομάδες διέθεσαν λίγα λεπτά για να μελετήσουν τον σχολιασμό των εργασιών τους από τον διδάσκοντα. Στη συνέχεια της τρίτης διδακτικής ώρας έγινε σύνδεση της λογοτεχνίας με άλλες μορφές τέχνης, προκειμένου οι μαθητές να αντιληφθούν ότι ο συμβολισμός και ο υπερρεαλισμός αλλά και τα υπόλοιπα ρεύματα δεν περιορίζονται μόνο στη λογοτεχνία αλλά αφορούν και σε άλλες τέχνες. Έτσι,

⁶ Βλ. ό.π. το *charaktiristika_reymata*.

⁷ Βλ. ό.π. το *eikona_symbolismos*.

⁸ Βλ. ό.π. το *eikona_yperrealismos*.

δόθηκε σε κάθε ομάδα ένα λεύκωμα με τέσσερις πίνακες ζωγραφικής και τους ζητήθηκε να επιλέξουν δύο για να τους σχολιάσουν και να ερμηνεύσουν αυτό που παριστάνουν. Η εργασία περιορίστηκε στη μελέτη δύο έργων ζωγραφικής και όχι τεσσάρων, όπως προέβλεπε το συνταγμένο σενάριο, προκειμένου να εξοικονομηθεί χρόνος και να προλάβουν οι μαθητές να εκπονήσουν τις εργασίες της τρίτης διδακτικής ώρας.

Καθώς οι μαθητές δεν είχαν εμπειρία από δραστηριότητες που προβλέπουν την ανάλυση έργου ζωγραφικής, τους δόθηκε ένας [πίνακας](#) με τα θέματα που έπρεπε να λάβουν υπόψη τους κατά την επεξεργασία της δραστηριότητας. Αρχικά, έγινε σύντομη συζήτηση και επεξήγηση των χαρακτηριστικών που σύμφωνα με τον πίνακα έπρεπε να μελετήσουν οι μαθητές στα έργα ζωγραφικής που τους δόθηκαν και έπειτα, οι ομάδες συμπλήρωσαν τον πίνακα εντοπίζοντας εύστοχα τα χαρακτηριστικά κάθε έργου⁹.

Στη συνέχεια, οι μαθητές κλήθηκαν να αντλήσουν και να αποδελτιώσουν, από [ιστοσελίδες](#) που τους δόθηκαν και αφορούσαν στην τέχνη, πληροφορίες για τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των συμβολιστικών και υπερρεαλιστικών έργων ζωγραφικής, με σκοπό να κατατάξουν τελικά καθέναν από τους πίνακες που μελέτησαν σε ένα από τα δύο ρεύματα. Κρίθηκε σκόπιμο, πριν προχωρήσουν οι ομάδες στην εκπόνηση της επόμενης εργασίας, να γίνει σύντομη παρουσίαση των κειμένων που συνέταξαν, με σκοπό να καταλήξει η ολομέλεια στα βασικά χαρακτηριστικά των συμβολιστικών και υπερρεαλιστικών έργων ζωγραφικής¹⁰, τα οποία έπρεπε οπωσδήποτε να κατανοήσουν προκειμένου να συνθέσουν με επιτυχία το κείμενο που ζητούσε η ατομική εργασία που τους ανατέθηκε για το σπίτι.

Στη φάση αυτή, εκτιμώντας ότι οι μαθητές απέκτησαν γνώσεις και δεξιότητες που αφορούν στα γνωρίσματα του συμβολισμού και του υπερρεαλισμού και στον εντοπισμό τους σε έργα τέχνης –λογοτεχνικά και εικαστικά–, κρίθηκε σκόπιμο να

⁹ Βλ. ό.π. το [meleti_ergon_zografikis](#).

¹⁰ Βλ. ό.π. το [symbolismos_yperrealismos_zografiki](#).

τους ανατεθεί στο σπίτι μια [ατομική εργασία](#), για να διαπιστωθεί ο βαθμός στον οποίο απέκτησαν τις αναμενόμενες γνώσεις. Η ατομική αυτή εργασία αφορούσε στη σύνθεση ενός κειμένου από τους μαθητές, στο οποίο να εκθέτουν τις απόψεις τους σχετικά με τις ομοιότητες και τις διαφορές της εικόνας στα λογοτεχνικά κείμενα και στα έργα ζωγραφικής που επηρεάζονται από τα ρεύματα του συμβολισμού και του υπερρεαλισμού, τεκμηριώνοντάς τες με αναφορές στα ίδια τα ποιήματα και τα έργα ζωγραφικής.

Ζητήθηκε από τους μαθητές να ολοκληρώσουν και να παραδώσουν την εργασία τους στον διδάσκοντα πριν από την επόμενη διδακτική ώρα, προκειμένου να σχολιαστούν και να διορθωθούν πιθανά λάθη. Από το σύνολο των 24 μαθητών, εργασία παρέδωσαν οι 17. Οι μαθητές στις εργασίες τους αξιοποίησαν τα συμπεράσματα στα οποία είχαν καταλήξει οι ομάδες στις δραστηριότητες που προηγήθηκαν και εντόπισαν εύστοχα τα ζητούμενα της ατομικής εργασίας σε λογοτεχνικά κείμενα και έργα ζωγραφικής του συμβολισμού και του υπερρεαλισμού¹¹.

4^η διδακτική ώρα

Την [τελευταία ώρα](#) εφαρμογής του σεναρίου οι μαθητές εκπόνησαν δραστηριότητες που αφορούσαν στην παραγωγή του δικού τους προσωπικού έργου. Συγκεκριμένα, δόθηκαν σε όλες τις ομάδες δύο ποιήματα, ένα συμβολιστικό και ένα υπερρεαλιστικό, από τα οποία κλήθηκαν να επιλέξουν δύο εικόνες –μία από κάθε ποίημα– και να συζητήσουν μεταξύ τους για το περιεχόμενο και τη λειτουργία τους. Στη συνέχεια, η δραστηριότητα διαφοροποιήθηκε σε σχέση με αυτό που προβλεπόταν στο συνταγμένο σενάριο, καθώς δεν ήταν διαθέσιμο το εργαστήριο πληροφορικής. Έτσι, ενώ προβλεπόταν να αναζητήσουν οι μαθητές στο διαδίκτυο εικόνες ή πίνακες ζωγραφικής ή να κατασκευάσουν κολάζ με χρήση σχετικών διαδικτυακών εφαρμογών, για να σχολιάσουν εικαστικά τους στίχους που επέλεξαν, τελικά, οι

¹¹ Βλ στον Φάκελο Τεκμηρίων τα [atomiki_ergasia_1](#) και [atomiki_ergasia_2](#).

ομάδες αναγκάστηκαν να σχεδιάσουν χειρόγραφα εικόνες εμπνευσμένες από τα ποιήματα παραπέμποντας σε συγκεκριμένους στίχους. Η αλλαγή αυτή προκάλεσε τη δυσaráσκεια κυρίως των ομάδων που δεν είχαν ταλέντο στη ζωγραφική, καθώς θεωρούσαν πιο εύκολο να αναζητήσουν στο διαδίκτυο εικόνες ή να κατασκευάσουν ένα κολάζ στον ηλεκτρονικό υπολογιστή από το να ζωγραφίσουν οι ίδιοι ένα έργο.

Κατά την παρουσίαση των εργασιών τα τελευταία δεκαπέντε λεπτά της ώρας, οι ομάδες παραδέχτηκαν ότι τους ήταν πιο εύκολο να αποδώσουν τις υπερρεαλιστικές εικόνες, ενώ από την άλλη δυσκολεύτηκαν να αξιοποιήσουν θέματα και μορφές από τη μυθολογία για να σχολιάσουν στίχους του συμβολιστικού ποιήματος και να αποδώσουν το μυστήριο ενός συμβολιστικού πίνακα ζωγραφικής, σύμφωνα με όσα έμαθαν για τον συμβολισμό στη ζωγραφική. Έτσι, οι μαθητές της πρώτης ομάδας που σχολίασαν με ζωγραφίες τους στίχους «καθώς πάνω ψηλά στην επιφάνεια του νερού πέφτουν σαν άχυρα οι ώρες αβαρείς και αργοπόρες» του υπερρεαλιστικού ποιήματος και από το συμβολιστικό ποίημα τους στίχους «Ας' τη βάρκα στο κύμα όπου θέλει να τρέχει, ας ορίζη το αέρι, τιμόνι, πανί» ζωγράρισαν ρολόγια λιωμένα¹² και διάσπαρτους αριθμούς και λεπτοδείκτες να πέφτουν σε μια επιφάνεια νερού, ενώ για το απόσπασμα από το ποίημα του Χατζόπουλου αξιοποίησαν τη μυθολογική μορφή του θεού των ανέμων, του Αιόλου¹³.

Τέλος, ανατέθηκε στους μαθητές, ως ατομική εργασία για το σπίτι, να νοσηματοδοτήσουν με χρήση εικόνων και έργων ζωγραφικής ποιήματα παραδοσιακά ή μοντέρνα δικά τους εφαρμόζοντας τα γνωρίσματα του συμβολισμού ή του υπερρεαλισμού. Εναλλακτικά, για τους μαθητές που δεν είχαν ποιητικό ταλέντο δόθηκε η δυνατότητα να μετατρέψουν ένα παραδοσιακό-συμβολιστικό ποίημα σε μοντέρνο-υπερρεαλιστικό ή το αντίστροφο και να προσπαθήσουν μέσω υπερδεσμών να σχολιάσουν το νέο ποίημα με εικόνες και πίνακες ζωγραφικής της ίδιας με το ποίημα τεχνοτροπίας. Από τις εργασίες που κατατέθηκαν στον διδάσκοντα ξεχώρισε

¹² Εμπνεύστηκαν, όπως είπαν, από τον πίνακα του Νταλί «Η εμμονή της μνήμης».

¹³ Βλ. το αρχείο stixoi_zografies.

αυτή που με υπερρεαλιστικό τρόπο σχολίασε την πάλη ανάμεσα στη βαθιά αγάπη και τον παράφορο βλαβερό έρωτα¹⁴.

¹⁴ Βλ. το αρχείο atomiki_ergasia_3.

ΣΤ. ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Κοινό για όλες τις ομάδες

1^η διδακτική ώρα

1. Αναζητήστε στο διαδίκτυο ή σχεδιάστε μόνοι σας εικόνες που αποδίδουν την ψυχική σας διάθεση ή ένα μήνυμα που θα θέλατε να μοιραστείτε με την ολομέλεια της τάξης. Συνοδεύστε την εικόνα σας με ένα σύντομο κείμενο. Θα παρουσιαστούν οι εργασίες όλων των ομάδων και θα ακολουθήσει συζήτηση στην ολομέλεια της τάξης για τα θέματα και την αποτελεσματικότητα των έργων στην απόδοση του μηνύματος και της ψυχικής κατάστασης κάθε ομάδας.

2^η διδακτική ώρα

1. Μελετήστε ανά ομάδα τα παρακάτω ποιήματα:

1^η ομάδα:

Τέλλος Άγρας [«Αμάξι στη βροχή»](#)

Ανδρέας Εμπειρικός, [\[Τρία αποσπάσματα\]](#)

2^η ομάδα:

Ναπολέον Λαπαθιώτης, [«Νυχτερινό»](#)

Ανδρέας Εμπειρικός, «Ηχώ»

3^η ομάδα:

Απόστολος Μελαχρινός, [«Πάλι βρέχει»](#)

Νίκος Εγγονόπουλος, [«Το καράβι του δάσους»](#)

4^η ομάδα:

Μήτσος Παπανικολάου, [«Εσωτερικό»](#)

Νίκος Εγγονόπουλος, [«Πρωινό τραγούδι»](#)

5^η ομάδα:

Μήτσος Παπανικολάου, [«Τοπίο»](#)

Ανδρέας Εμπειρικός, [«Το ρήμα αγναντεύω»](#).

1. Συζητήστε μεταξύ σας το περιεχόμενο των ποιημάτων που μελετήσατε. Εντοπίστε τις εικόνες των ποιημάτων και χρωματίστε με ένα χρώμα που κατά τη γνώμη σας θα ταίριαζε καλύτερα στους σχετικούς στίχους. Συνοδεύστε τα χρωματισμένα ποιήματα με ένα σύντομο κείμενο στο οποίο θα παρουσιάσετε τις εικόνες που εντοπίσατε σχολιάζοντας τη λειτουργία τους και αναφέροντας τα συμπεράσματά σας για την έκταση των εικόνων στα ποιήματα που μελετήσατε.
2. α. Τα ποιήματα που μελετήσατε ανήκουν στα λογοτεχνικά ρεύματα του συμβολισμού ή νεοσυμβολισμού και του υπερρεαλισμού. Αναζητήστε πληροφορίες για τα δύο ρεύματα στο *Λεξικό Λογοτεχνικών Όρων*. Συζητήστε μεταξύ σας τις ιδιαίτερες κοινωνικές και ιστορικές συνθήκες που οδήγησαν στην εμφάνιση των δύο ρευμάτων και αποδελτιώστε τα βασικά χαρακτηριστικά τους.
β. Σε ποιο από τα δύο ρεύματα ανήκουν τα δύο ποιήματα που μελετήσατε;
γ. Με βάση την προσωπική σας ερμηνεία των εικόνων στα ποιήματα που μελετήσατε και τις πληροφορίες που αντλήσατε, γράψτε ένα άρθρο για την εικόνα στα ρεύματα του συμβολισμού και του υπερρεαλισμού. Να επιβεβαιώσετε τις απόψεις σας παραπέμποντας στα ποιήματα που μελετήσατε.

3^η διδακτική ώρα

1. Μελετήστε τους πίνακες ζωγραφικής στα μικρά λευκώματα που σας δίνονται ([1^η ομάδα](#), [2^η ομάδα](#), [3^η ομάδα](#), [4^η ομάδα](#), [5^η ομάδα](#)) και γράψτε ένα μικρό κείμενο για καθέναν από αυτούς, προσπαθώντας να ερμηνεύσετε και να σχολιάσετε αυτό που παριστάνουν. Στον σχολιασμό κάθε έργου ζωγραφικής θα σας βοηθήσει ο [πίνακας](#) με τα επιμέρους θέματα που εξετάζονται κατά τη μελέτη ενός εικαστικού έργου.

2. Έχοντας υπόψη σας ότι τα κινήματα στην τέχνη δεν περιορίζονται μόνο σε μια μορφή τέχνης και ότι ο συμβολισμός και ο υπερρεαλισμός επηρέασαν και τη ζωγραφική, να αποδελτιώσετε από τις παρακάτω ιστοσελίδες τις πληροφορίες που αφορούν στα κύρια γνωρίσματα των παραπάνω ρευμάτων στη ζωγραφική.

Ιστοσελίδες για τον συμβολισμό στη ζωγραφική:

[Πληροφορίες για τον συμβολισμό και παρουσίαση έργων της Εθνικής Πνακοθήκης](#)

[Ο συμβολισμός και άλλες τάσεις στην ελληνική ζωγραφική \(1880 – 1930\), άρθρο της Ευθυμίας Γεωργιάδου Κούντουρα στο περιοδικό Αρχαιολογία](#)

Ιστοσελίδα για τον υπερρεαλισμό στη ζωγραφική:

[Κεφάλαιο από το σχολικό εγχειρίδιο για το μάθημα επιλογής Ιστορία της Τέχνης της Γ Λυκείου](#)

3. Προσπαθήστε να κατατάξετε τα έργα που μελετήσατε σε ένα από τα δύο ρεύματα.

4. Ατομική εργασία για το σπίτι:

Έχοντας υπόψη σας τα συμπεράσματα στα οποία καταλήξατε για τα χαρακτηριστικά της εικόνας στα λογοτεχνικά έργα του συμβολισμού και του υπερρεαλισμού καθώς και για τα χαρακτηριστικά των έργων ζωγραφικής που ανήκουν στα δύο ρεύματα, να γράψετε ένα κείμενο στο οποίο θα παρουσιάσετε τα κοινά σημεία και τις διαφορές ανάμεσα στα λογοτεχνικά και τα αντίστοιχα ζωγραφικά έργα τέχνης που επηρεάζονται από τον συμβολισμό και τον υπερρεαλισμό.

4^η διδακτική ώρα

1. Διαβάστε με προσοχή τα ποιήματα «Απλοί τρόποι» του Κωνσταντίνου Χατζόπουλου και «Σχήμα της απουσίας XII» του Γιάννη Ρίτσου. Επιλέξτε δύο εικόνες, μία από καθένα από τα δύο ποιήματα και συζητήστε μεταξύ σας

για το περιεχόμενο και τη λειτουργία τους προσπαθώντας να αξιοποιήσετε όσες γνώσεις αποκομίσατε για τις εικόνες του συμβολισμού και του υπερρεαλισμού. Προσπαθήστε να αποδώσετε το περιεχόμενο και το μήνυμα των εικόνων που επιλέξατε με μια εικόνα ή έναν πίνακα ζωγραφικής που θα αναζητήσετε στο διαδίκτυο ή με ένα κολάζ που θα δημιουργήσετε μόνοι σας (μπορείτε να χρησιμοποιήσετε το πρόγραμμα Photo Collage ή οποιοδήποτε άλλο γνωρίζετε). Σε περίπτωση δυσκολίας αξιοποίησης των παραπάνω εφαρμογών των ηλεκτρονικών υπολογιστών, να σχεδιάσετε χειρόγραφα μια σχετική εικόνα. Στις εικόνες με τις οποίες θα συνοδεύσετε το ποιητικό κείμενο πρέπει να εντοπίζονται τα χαρακτηριστικά των ρευμάτων του συμβολισμού και του υπερρεαλισμού στη ζωγραφική, όπως αυτά μελετήθηκαν σε προηγούμενη δραστηριότητα. Τα τελευταία δεκαπέντε λεπτά της διδακτικής ώρας θα παρουσιαστούν και θα συζητηθούν στην ολομέλεια της τάξης οι εργασίες όλων των ομάδων.

2. Ατομική εργασία για το σπίτι.

Επιλέξτε μια από τις παρακάτω εργασίες:

α. Να συνθέσετε μόνοι σας ένα ποίημα με οποιοδήποτε θέμα εφαρμόζοντας τις αρχές του συμβολισμού ή του υπερρεαλισμού. Να συνοδεύσετε το ποίημά σας με μία ή περισσότερες εικόνες που θα αναζητήσετε στο διαδίκτυο ή θα δημιουργήσετε μόνοι σας.

β. Ξαναθυμηθείτε τα μορφικά χαρακτηριστικά της παραδοσιακής και μοντέρνας ποίησης, όπως τα γνωρίσατε πέρυσι στο μάθημα της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας. Επιλέξτε ένα από τα ποιήματα που μελετήσατε ως ομάδες στο σενάριο και αλλάξτε το μετατρέποντας το παραδοσιακό-συμβολιστικό σε μοντέρνο-υπερρεαλιστικό ή το αντίστροφο. Να συνοδεύσετε το ποίημά σας με μία ή περισσότερες εικόνες που θα αναζητήσετε στο διαδίκτυο ή θα δημιουργήσετε μόνοι σας.

Z. ΑΛΛΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ

Στο σενάριο είναι δυνατό να προστεθούν δραστηριότητες που αφορούν στη μελέτη του ρεύματος του ιμπρεσιονισμού στη ζωγραφική, το οποίο συνδέεται με το ρεύμα του συμβολισμού.

Το υλικό που θα παραχθεί από τους μαθητές και αφορά στον υπομνηματισμό ποιητικών έργων με έργα ζωγραφικής ή στη σύνθεση ποιήματος και τη φιλοτέχνηση εικαστικού έργου τέχνης μπορεί να αξιοποιηθεί σε εκδήλωση του σχολείου με αφορμή την Παγκόσμια Ημέρα Ποίησης (21 Μαρτίου).

Είναι δυνατό ο βασικός άξονας του σεναρίου (μελέτη ποιητικού έργου σε συσχέτισμό με έργο ζωγραφικής) να εφαρμοστεί στην εξέταση ποιημάτων ή και πεζών άλλων λογοτεχνικών ρευμάτων (π.χ. μελέτη του ρομαντισμού, του ρεαλισμού) ή στην εξέταση ποιημάτων λογοτεχνών οι οποίοι έχουν ασχοληθεί και με τη ζωγραφική (π.χ. μελέτη του έργου του Γιάννη Ρίτσου ή του Νίκου Εγγονόπουλου)

Η. ΚΡΙΤΙΚΗ

Κατά την εφαρμογή του σεναρίου οι μαθητές δυσκολεύτηκαν στην ερμηνεία ζωγραφικού πίνακα, καθώς δεν είχαν ασχοληθεί συστηματικά στη μαθητική τους ζωή με ανάλογες δραστηριότητες. Έγινε προσπάθεια να ξεπεραστεί το πρόβλημα με ανάλογη καθοδήγηση από τον διδάσκοντα.

Επίσης, η αδυναμία χρήσης του Wiki έκανε φανερή τη δυσκολία επίτευξης της συνεργασίας των ομάδων και του διδάσκοντα στην παραγωγή κοινού υλικού, όπως προέβλεπε το συνταγμένο σενάριο. Η λύση που επιλέχθηκε, η χρήση κοινού φακέλου στους ηλεκτρονικούς υπολογιστές, βοήθησε μόνο πρακτικά να έχουν πρόσβαση οι ομάδες και ο διδάσκων στο υλικό, αλλά δεν βοήθησε στην επίτευξη των στόχων του σεναρίου που συνδέονταν με την αξιοποίηση του Wiki.

Θ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ακριτίδου, Σ. 2010. ΤΠΕ και διδασκαλία της Λογοτεχνίας στο πλαίσιο του κριτικού γραμματισμού. *Επιμορφωτικό υλικό για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στα Κέντρα Στήριξης Επιμόρφωσης*, τχ.3. Κλ. ΠΕ02, β' έκδοση, αναθεωρημένη και εμπλουτισμένη, 140-146. Πάτρα: ΙΤΥ. <http://blogs.sch.gr/stratilio/files/2014/07/tpe-aidiko-meros.pdf> [19/8/2013].

Μουλά, Ευ. 2012. Αναζητώντας τη δημιουργικότητα στη διδασκαλία της λογοτεχνίας στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση: ο επαναπροσδιορισμός της δημιουργικής «γραφής» στη μεταμοντέρνα πραγματικότητα και την «ψηφιακή» εκπαιδευτική τάξη πραγμάτων. *Κείμενα* 15. http://keimena.ece.uth.gr/main/index.php?option=com_content&view=article&id=258:15-moula&catid=59:tefxos15&Itemid=95

Νικολαΐδου, Σ. 2010. Η διδασκαλία της λογοτεχνίας με τους ηλεκτρονικούς υπολογιστές. *Επιμορφωτικό υλικό για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στα Κέντρα Στήριξης Επιμόρφωσης*, τχ.3. Κλ. ΠΕ02, β' έκδοση, αναθεωρημένη και εμπλουτισμένη, 129-140 Πάτρα: ΙΤΥ. http://blogs.sch.gr/polharit/files/2011/10/aidiko_pe02.pdf [19/8/2013].

Παντζαρέλας, Π. 2012. Τα βασικά εργαλεία των ΤΠΕ στη διδασκαλία της λογοτεχνίας και οι χρήσεις τους: περιβάλλοντα παραγωγής λόγου, λογισμικό παρουσίασης και διαδίκτυο. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας. http://www.greeklanguage.gr/sites/default/files/digital_school/3.1.2_pantzarelas_0.pdf [19/8/2013].

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΒΑΣΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ ΠΟΥ ΛΑΜΒΑΝΟΥΜΕ ΥΠΟΨΗ ΜΑΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΝΑΛΥΣΗ ΕΝΟΣ ΠΙΝΑΚΑ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗΣ	
Ποια αντικείμενα, πρόσωπα, σπίτια, ζώα, φόρμες και ιδιαίτερα μοτίβα παριστάνονται, ποια είναι η θέση και η στάση τους στον πίνακα;	
Μπορείτε να διακρίνετε ξεχωριστές ενότητες και βασικούς άξονες στο έργο;	
Ποιες γραμμές, ποια σχήματα και χρώματα κυριαρχούν; Ποια είναι η υφή του έργου;	
Υπάρχει βάθος και κίνηση στο έργο; Με ποιον τρόπο δίνονται;	
Πώς χρησιμοποιείται το φως και η σκιά στο έργο;	
Ποιο είναι το νόημα ή το μήνυμα του έργου και με ποιο τρόπο δίνεται; Ποια είναι η πρόθεση του ζωγράφου που	

φιλοτέχνησε το έργο;	
Σχολιάστε τη σχέση του έργου με τον τίτλο του.	
Ποια είναι η άποψή σας για την αποτελεσματικότητα του έργου στην απόδοση του μηνύματός του και για το τελικό αισθητικό αποτέλεσμα;	